

ROMAN KAKAV SE IŠČEKUJE

Jedan

Možda španski čitaoci smatraju ekstravagantnim Sebastijana Urutiju Lakrou, pripovedača i glavnog junaka *Čilea noću*, nedavno objavljenog romana Roberta Bolanja. Za razliku od njih, mi smo navikli na crne ovce i manje nas iznenađuje to što jedan sveštenik iz Opus Deija piše poeziju i, uz to, koristeći neobičan pseudonim H. Ibakaće radi kao književni kritičar u jednom važnom listu. *Čile noću* je odbrana Urutije Lakroe (i dva neviđena pasusa; jedan je bernhardovski i zaprema 149 stranica; a drugi, jedan red) od mnogih duhova koji ga progone i pokazuju mu ono što čovek ne želi da vidi: prošlost.

Sve se dešava za vreme nesanice koja traje samo jednu noć. U stalnom i rizičnom ritmu duge digresije, sveštenik se priseća slika i priča iz sopstvenog života implicirajući da je slomljen (što se nazire u majušnim, banalnim pojedinostima kao kada on prepričava svoje probleme kako bi odlučio da li da na jednom društvenom okupljanju nosi popovsku odeždu ili pesničku odeću). Njegov život je pun delirične uzvišenosti, ali i sramnih šetnji u mraku u kojima je sveštenik jedva uspeo da potisne prezir prema seljacima odnosno želje da odgovori na seksualne insinucije svog učitelja, poznatog književnog kritičara Farevela. Ovakva postavka svakako podrazumeva manje intimne epizode: učešće Urutije Lakroe na književnim okupljanjima kod spisateljice Kanales, ili u podučavanju marksizmu pripadnicima Vojne hunte iz 1973. (istaknuti učenik Augusto Pinoče hvalio se pred učiteljem da je lično napisao tri knjige, i da svakodnevno čita tekstove iz političke teorije, istorije i, čak, književna dela poput *Bele golubice*, „iskreno, to je omladinska literatura ali sam pročitao knjigu jer ne spadam u one snobove koji nikad ne obraćaju pažnju na nove stvari, i dopala mi se“).¹

Kao što je uobičajeno u Bolanjevom opusu (i u dobroj književnosti, onoj koju je nemoć svesti na anegdodu), naglasak na pukotinama, na manje vidljivim aspektima iskustva udaljava od mogućnosti ideološkog slugeranjsva. Nema karikatura za galeriju; čitalac – bilo španski ili čileanski – već do sredine romana „razume, ali ne opravdava“ Urutiju Lakrou. U tome je zasluga Roberta Bolanja: učiniti verodostojnim govor lika koji ne samo da aludira na Hosea Migela Ibanjesa Langloa iliti sveštenika Valentea, nego i na mnoge druge koji i nakon što su se uhvatili u koštac sa zlom umeju da razluče dobro i pokažu nevinost. Na iste one koji i ako bi danas progovorili, ne bi sasvim prihvatili Čestertonov podstrek koji Bolanjo koristi za moto ovog romana: „Skinite periku.“

¹ Roberto Bolanjo, *Čile noću*, Laguna, Beograd, 2007, str. 93.

Dva

Prethodni tekst napisao sam pre već više od godinu i po dana, ushićen vrlo nedavnim čitanjem onog što mi se sada čini najboljim romanom Roberta Bolanja (jedini izuzetak čine *Divlji detektivi*, iako ovo nisu knjige koje se mogu uporediti). Uostalom, u izvesnom smislu sam ponosan što sam imao neophodnu slobodu (što je fraza) da bez i najmanje ambivalentnosti pristupim knjizi čija je sudbina s čileanskom kritikom obećavala da će biti loša ili prosečna. Tako je, zapravo, i bilo. Tamo gde je bilo jasno da knjigu neće prikazati, nisu je prikazali. Onda gde je trebalo da je prikažu samo kao pamflet protiv klera i desnice (kao novi udar buntovnika Bolanja), isto tako. Čak je na televiziji Dario Oses pokušao da nas ubedi (kao da je on sposoban ikog da ubedi) da *Čile noću* nije tako dobar kao *Monsieur Pain*, ali jeste „preporučljiv“ romančić. Sve to računajući na predvidljivost kakvu može da dosegne čileanska „reakcija“ (a to znači: reakcija) na roman kakav su svi hteli da napišu – neko je već bio pisao o književnim okupljanjima kod Marije Kanales, mada najviše da bi nekako odbranio vlastito učešće u događajima – ali pošto smo mlakonje kakve jesmo, na kraju ga je napisao Bolanjo, stranac.

Nakon ponovnog čitanja manje-više potpisujem ono što sam već napisao, mada u prikazu naslućujem možda nepravičnu žudnju za „demaskiranjem stvarnih likova“ koja o romanu govori premalo toga. Nedostajalo je da se kaže kako je, na primer, *Čile noću* zapravo niz međusobno krhko vezanih priča (a u toj krhkosti počiva veliki deo njegovog učinka) zbog grešaka kazivača, koji se između dveju priča gubi ili biva prekinut ili ignorisan. Njegov problem je u grizi savesti, ali i u neminovnoj amneziji koja ga sprečava da organizuje sećanje na prikladan i dovoljno ubedljiv način, ne bi li sačuvao izvesnu sliku samog sebe. Onda priča u nekom smislu ushićeno stoga što polunejasno razlučuje sećanja, bez razumevanja (ili „povezivanja“) prirode tih sećanja, sa tragičkim i komičkim učinkom. Da, nisam odmah rekao da je ovo komičan roman, jezivo komičan. Bar sam se ja sit ismejao.

Složen je ovo roman jer se, kao priča, čita „u dahu“ (ne zato što je kratak, nego što je vanredno koncizan) i jer, poput pesme, deluje koncipiran za drugo čitanje. U stvari, čini mi se da dobar deo ambijenta nalazi u poeziji: posebno mislim na dramatičke monologe Roberta Brauninga, u kojima kontroverzni ili direktnog prezira dostojni likovi neočekivano i efikasno pribegavaju solilokvijumima. Pisac diskvalifikuje već zaboravljene likove, kao i one arhivirane u podrumskim sanducima, i fingira taj glas. Efekat je u prisustvovanju preteranoj, ali istinitoj ispovesti, baš zato što nema objektivnih aspekata koji bi je činili nužnom: ona je čista i, u tom smislu, lirska, kao solo-tenor. Pribegavanje eufemizmu iliti stalni nemir Urutije Lakroe oko tema kojima, naravno, ne vlada sem kao kičerajskim refrenom, kao i delirično premeštanje „ostarelog mladića“ scenom ispostavljaju se odlučujućim: profilisu stvarne crte jedne maske, tvore lika u smislu koji tom izrazu pridaje (kao što to H. Ibakaće odlično zna) Ezra Paund.

I tri

Na kraju: tekst od pre godinu i po dana počinjao je pitanjem o recepciji ove knjige u Španiji: slutio sam čitanje po čileanski, neizbežni (i nužni) nesporazum u društvu kakvom

je, takoreći, lakše da zamisli lika poput Urutije Lakroe. U Madridu, gradu staraca, i staraca koji starce zovu starcima, i kulturološki nemirnih staraca osim u slučaju da su zadivljujući pisci ili u gorem, i najčešćem slučaju, zvezde „filologije“; u Madridu sam, kažem, pokušao da odgovorim na to pitanje i nisam baš imao nekog uspeha. Najradije pretpostavljam da se Urutija Lakroa ne pokazuje sasvim tuđ španskom čitaocu – koji, naravno, nije starac, a možda nije ni Madridanin; madridski starac više voli da svoje vreme za čitanje konzumira na konferencijama, recitalima, ili da citira tek naučen moto kasnije, u baru (neka posluži pitanje koje je jedan od njih nedavno postavio Enrikeu Vila-Matasu: – Da steknem konačan sud o vama kao o piscu: jeste li pročitali *Kihota*? Bez ironije, Vila-Matas je odgovorio da je upravo umoran od ironije i da stoga najviše voli epizodu o Montezinosovoj pećini, i da stoga više voli da čita Zebalda).

Ono što jesam uspeo da saznam (mada sam to već znao) jeste da se nama, Čileancima, previše dopada da se Bolanjo dopada Špancima. Nedavno sam imao tu nesreću da upoznam jednu Čileanku koja, nakon proslave dogovora Čilea i Evropske unije (sa istim izrazom sa kojim je, pretpostavljam, proslavljala kakvu pobedu „Kineza“ Riosa) i nakon što se podičila da se rađajuća ili obnovljena španska ksenofobija za sada ograničava na „Mavare i Ekvadorce“; nakon, kažem, tolike gluposti, još tako čileanske, kaže mi da u Španiji ima jedan superpoznat čileanski pisac, Roberto Bolanjo, i da ga ona nije čitala, ali će ga čitati jer ako je toliko poznat ovde, mora da je taj dobar šmeker.

Dopada nam se da im se dopada, čak i kad kritičar *El munda* napiše da je Bolanjo napisao veliki roman *Divlje ubice* ili predlaže duhovita čitanja koja su golo opšte mesto, toliko naivna i loša da bi mogla prilično da nas uznemire, ali volimo da sve u svemu on piše pozitivno o Bolanju i mislimo, glupavo, ne na sebe nego na španskog čitaoca koji će dobiti volju da kupi knjigu i tako dalje, a onda, iznad svega, osećamo takođe retku radost kad steknemo mogućnost da po Čileu pričamo da se to dešava u Španiji, da se takve stvari zbivaju i u Španiji. Zato što se takve stvari zbivaju i u Španiji.

Izvornik: Alejandro Zambra, „Una novela pendiente“, u: Patricia Espinosa Hernández (ur.), *Territorios en fuga: estudios críticos sobre la obra de Roberto Bolaño*, Frasis editores, Santiago de Chile, 2003, str. 255–259.

(Sa španskog preveo **Igor Marojević**)